

IDRIJA IN IDRIJSKO-CERKLJANSKO HRIBOVJE

Idrija leži v severozahodnem delu Slovenije in v vzhodnem delu predalpske Slovenije na stičišču predalpskega in kraškega sveta, na nadmorski višini 334 m. Tamkajšnja pokrajina se ponaša s številnimi naravnimi, kulturno-zgodovinskimi in tehničnimi znamenitostmi. Spodnja Idrija je mnogo starejša od sosednje in večje Idrije, ki je zaslovela po svetu zaradi rudnika živega srebra. Medtem ko je idrijsko kotlino v srednjem veku pretežno še vedno pokrival gozd, je bila dolina Idrije do današnje Spodnje Idrije že poseljena s tolminske strani. Naselje ima tako dokumentirano več kot 800-letno zgodovinsko preteklost in kulturno tradicijo

Kar se tiče gospodarstva, so razmere za kmetijstvo zelo neugodne, zaradi izjemne razgibanosti terena in velikih višinskih razlik med posameznimi deli Idrije. V preteklosti so se prebivalci, tudi zaradi rudnika živega srebra, z višjih predelov odseljevali v nižinska naselja. Temu je sledilo opuščanje kmetijskih zemljišč in zaraščanje z gozdom. Še danes se lahko na območju občine Idrija zasledi vsesplošno opuščanje kmetijstva. Zato pa ima Idrija številne prednosti na področju turizma. Bogata in raznolika kulturno zgodovinska in tehniška dediščina – 500 letna zgodovina rudarstva, veliko endemitnih živali in rastlin (to so tiste živali in rastline, ki živijo samo na določenem področju), tradicija – klekljanje ter raznolika narava. Imajo tudi turistične kmetije. Turizem se še razvija.

Ob postopnem zapiranju rudnika so se po letu 1970 začele razvijati industrijske panoge, ki so v preteklosti služile predvsem potrebam rudnika, in sicer elektro in kovinsko predelovalna industrija, lesna industrija in gradbeništvo. Vse tri so še danes ključne dejavnosti v idrijski občini.

Razgibano območje občine Idrija je obdarjeno z naravno dediščino, zato so jo tudi zaščitili z razglasitvijo Krajinskega parka Zgornja Idrijca. Zaščitene rastlinske vrste so kranjski jeglič, avrikelj in idrijski jeglič. Le malo je krajev v Sloveniji, ki imajo na tako majhnem področju zbranih toliko zanimivih spomenikov krajevne dediščine, kot v Idriji. Od nekaterih zanimivosti so ostale le ruševine, druga kulturna in tehniška dediščina pa so zgledno ohranjene in vzdrževane, kar uvršča Idrijo med najzanimivejša in najlepša mesta Slovenije. Slovenija je leta 2008 tudi vložila kandidaturo Idrije za status Unescove svetovne dediščine, vendar je bila vloga zaradi pomanjkljivosti zavržena.

Prometna dostopnost se pogosto omenja kot eden najpomembnejših dejavnikov za rast in razvoj kraja, v določenih primerih pa prometna povezanost le ni nujen pogoj za razvitost, saj je Idrija klub svoji prometni nedostopnosti uvrščena med visoko nadpovprečna razvita območja v Sloveniji.

Idrija, najstarejše slovensko rudarsko mesto, je bila pol tisočletja znana doma in v svetu zaradi svojega živosrebrnega bogastva. Obdobje rudarjenja se je v idrijski kotlini pričelo po letu 1490. Po ustnem izročilu naj bi dragoceno tekočo kovino prvi opazil legendarni »škafar«, ko je namakal leseno posodo pri studencu. V prvih letih po odkritju živega srebra v letu 1490 so rudo odkopavali s površine, ker pa so bile površinske zaloge kmalu izčrpane, so pričeli s podzemnimi rudarskimi deli in med prvimi izkopanimi rovi je bil Antonijev rov v letu 1500, ki je še danes odprt za obiskovalce. Kljub ogromnim sredstvom, ki jih je Rudnik Idrija vlagal v pridobivanje in predelavo, ni mogel ekonomsko poslovati v obdobju nizkih cen, zato so ga začeli zapirati v 80. letih 20. stoletja. Idrijski rudnik živega srebra je postal 2. največji rudnik na svetu.

Če obiščemo Idrijo, si lahko tam ogledamo Mestni muzej, ki se nahaja v znamenitem gradu Gewerkenegg. 1527. leta je bil zgrajen kot upravna zgradba rudnika in skladišče za živo srebro. Sedaj je obnovljen. Poleg mestnega muzeja je v njem tudi glasbena šola.

Zanimiva je tudi bolnica Franja, ki je preživela vso 2. svetovno vojno, vendar jo je hud naliv 18. septembra 2007 skoraj popolnoma uničil, ostali sta le dve baraki. Seveda so kmalu začeli z obnovitvenimi deli in bolnica je bila maja 2010 spet odprta za obiskovalce.

Divje jezero je zavarovano kot naravna znamenitost, saj v njem in okoli njega živita zaščiteni vrsti: kranjski jeglič in človeška ribica.

Na planoti Vojsko je ohranjena in odprta kot muzej Partizanska tiskarna Slovenija. Delovala je od junija 1944 do konca vojne in natisnila veliko partizanskih listov, med drugim so tiskali tudi Partizanski dnevnik, ki je bil edini dnevnik v Evropi.

Po Idrijskem rudniku se imenuje tudi danes opuščeno rudniško naselje v Kaliforniji, New Idria.

V Idriji je bila 1769 zgrajena tudi najstarejša gledališka stavba v Sloveniji, ki pa je sedaj že zaprta.

Največji znamenitosti Idrije pa sta idrijska čipka in idrijski žlikrofi. Idrijski žlikrofi so slovenska jed z idrijskega, narejena iz vlečenega testa s krompirjevim nadevom in značilno obliko. Priprava poteka po tradicionalnem receptu, ki je bil opisan v sredini 19. stoletja, natančen izvor jedi pa zaradi pomanjkanja zgodovinskih virov ni znan. Žlikrofi so tudi prva slovenska jed, ki je bila zaščitena na ravni Evropske unije kot »zajamčena tradicionalna posebnost«.

Idrijska čipka je zvrst klekljane čipke, ki jo že stoletja izdelujejo v Idriji, in je pomemben del slovenske kulturne dediščine. Svoje ime je dobila po mestu Idrija, glavnem in najstarejšem slovenskem čipkarskem središču, kjer že od leta 1876 neprekinjeno deluje tudi znamenita idrijska čipkarska šola. Danes se prodajajo predvsem zaradi turizma, v Idriji se pa vsako poletje odvija Festival idrijske čipke. Za čipkanje se zdaj odloči le še zelo malo žensk, klekljajo predvsem mlajša dekleta, ki hodijo v Čipkarsko šolo večinoma zaradi hobija.

Idrijsko-Cerkljansko hribovje je del sredogorja in je pestro razčlenjeno, precej strmo in sega do povprečne višine 1000 metrov. Med hribi in slemenami se vijejo doline in ozke grape s kristalno čistimi potoki, vmes pa se dvigajo planote. Več kot tri četrtine površja pokrivajo gozdovi, v katerih je velika rastlinska in živalska pestrost. Označene in urejene so številne pohodne poti, ki ponujajo pohodniške užitke v vseh letnih časih.

Hribovje je pomembno za lesno industrijo, v preteklosti pa so les za rudnike plavili po potokih do Klavž. Klavže so posebni jezovi, ki omogočajo zbiranje vode za plavljenje lesa.